

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

UUDENMAAN ELINKEINO- LIIKENNE JA YMPÄRISTÖKESKUS

Uudenmaan maaseudun kehittämisstrategia 2020

1.10.2012

Sisältö

Johdanto.....	1
Uusmaalaisen maaseudun erityispiirteet, kehitys ja toimijoiden näkemyksiä	2
Väestö	2
Maankäyttö	2
Työllisyys (/työttömyys)	3
Elinkeinot.....	3
Uusiutuva energia.....	9
Ympäristön tila.....	9
Asuminen Uudenmaan maaseudulla.....	11
Ohjelmakauden 2007–2013 arviointi	11
SWOT-analyysi.....	13
Painopisteet ja tavoitteet.....	13
Visio metropolialueen kestävästä maaseudusta 2020	13
Menestyvä elinkeinoelämä	14
Energiatehokas maaseutu ja puhdas ympäristö.....	15
Hyvinvoiva maaseutuväestö.....	16
Yhteensovitus ja työnjako	16
Strategian valmisteluprosessi.....	17

Johdanto

Käsillä oleva vuoteen 2020 ulottuva strategia on tehty maa- ja metsätalousministeriön pyynnöstä tulevan alueellisen toteuttamisohjelman pohjaksi, joka valmistellaan vuoden 2013 alkupuolella.

Uudenmaan maaseudun kehittämisstrategia ohjaa maaseudun kehittämistyötä ja sitä koskevia toimenpiteitä tulevien vuosien aikana. Strategian pohjaksi on kuultu laajalti Uudenmaan maaseudun toimijoita ja tavoitteissa on pyritty vastaamaan laajan kentän tahtotilaan. Valmisteluprosessin aikana on tullut runsaasti toimenpide-ehdotuksia, joita ei kaikkia mainita tässä paperissa, vaan ne tarkennetaan tulevaan Uudenmaan maaseudun toteuttamisohjelmaan, kun kansallinen maaseutuohjelma on valmis ja tulevan rahoituskauden rahoituskehys ovat selvillä.

Uusmaalaisen maaseudun erityispiirteet, kehitys ja toimijoiden näkemyksiä

Uudenmaan maaseudun erityispiirre on pääkaupunkiseudun läheisyys ja sijainti metropolialueella. Uudenmaan maaseutu on monipuolinen, elinvoimainen ja mahdollisuuksia täynnä oleva alue, jossa välimatkat ovat suhteellisen lyhyet ja liikenneyhteydet sekä palvelut hyvät. Uudellamaalla on yli 1,5 miljoonaa asukasta ja Suomen suurimmat lähimarkkinat ovat lähellä. Yrityksiä on 100 000. Alue on kuitenkin selvästi kaksijakoinen; on tiheään asuttu ja vilkas metropolialue ja alueen laidoilla hiljentyvät haja-asutusalueet.

Uudenmaan maa-pinta-alasta (noin 9 000 km²) noin 60 % on metsä- ja 25 % maatalousalueita. Asuinkiinteistöalueita on 7 % ja liikennealueita 3 %. Teollisuus- ja palvelualueita sekä kesämökkialueita on 2 % pinta-alasta. Kyliä on noin 260. Uudellamaalla on rikas kulttuuri ja siinä on oleellisesti mukana kaksikielisyys. Luonto on kaunista, rehevää ja monimuotoista. Uudellamaalla ei ole paljon järviä, mutta ominaista alueelle ovat joet sekä erityisesti Itämeri ja sen saaristo. Kuntia, joissa on saaristoa, on seitsemän, ja saaria on yhteensä noin 5500. Uudenmaan rantaviivan pituus on 10 500 km.

Väestö

Uudenmaan alueella on noin 1,5 miljoonaa asukasta eli 28 % koko maan väestöstä. Väestönkasvu jatkuu voimakkaana. Vuodesta 2000 lähtien tarkasteltuna Uudenmaan nopeimmin kasvaneet kunnat sijoittuvat Helsingin seudun kehysalueelle sekä Länsi-Uudellemaalle lähelle pääkaupunkiseutua. Väestöltään supistuneet ja hitaimmin kasvaneet kunnat sijoittuvat pääosin maakunnan reuna-alueille. Uudenmaan väestörakenne on monessa suhteessa koko maan väestörakenteesta poikkeava. Työikäisten ikäluokkien osuudet ovat kokonaisuudessaan suuremmat kuin koko maassa.

Pääkaupunkiseudulla demografinen huoltosuhde on selvästi alhaisempi kuin Uudenmaan muilla alueilla. Huoltosuhteen erot Uudenmaan kuntien välillä kasvavat entisestään vuoteen 2030 mennessä. Tulevan väestökehityksen näkökulmasta yritystoiminnan haasteet ovat hyvin suuret itäisellä ja läntisellä Uudellamaalla.

Uudellamaalla asuu puolet koko Suomen ruotsinkielisestä väestöstä ja yli puolet maan vieraskielisistä asukkaista. Raaseporin seutu on Uudenmaan vahvimmin ruotsinkielistä aluetta. Myös Loviisan ja Porvoon seuduilla ruotsinkielisyydellä on vankka asema.

Maankäyttö

Uudenmaan pinta-alasta 85 % on metsä- ja maatalousalueita. Uudenmaan kunnista ainoastaan Kauniiaisissa, Järvenpäässä, Vantaalla ja Helsingissä metsien ja maatalousalueiden osuus on alle 50 % pinta-alasta ja vastaavasti asuinkiinteistöjen suhteellinen osuus suurin. Maatalousalueiden osuus on yli kolmannes Pukkilassa, Askolassa ja Nurmijärvellä.

2007-2013 maaseutuohjelman maaseututyyppittelyn mukaan Uusimaa on pääosin kaupunkien läheistä maaseutua. Kuntia, joissa maaseutualuetta ei ole lainkaan ovat Espoo, Helsinki, Järvenpää, Kauniainen, Kerava ja Vantaa. Nykyinen kuntarajoihin perustuva kaupunki-maaseutu alueluokitus ei välttämättä ole toimiva enää kuntien koon kasvaessa. Alueen toimijoiden mielestä maaseudun määrittelyn kriteereinä tulisi käyttää ennen kaikkea asumisen tiheyttä ja taajama-asteita, mutta myös sitä, millaisia elinkeinoja alueella harjoitetaan. Siihen, kuinka raja vedetään

kaupungin ja maaseudun välille, liittyy paitsi keinotekoisien rajojen välttäminen myös maaseudun ja kaupungin välisen yhteistyön ja kumppanuuden mahdollistaminen.

Työllisyys (/työttömyys)

Uudenmaan työpaikkaomavaraisuus on yli 100 % ja Uudenmaan osuus koko maan yritysten henkilöstömäärästä oli 36 % vuonna 2009. Työpaikkojen määrä on kasvanut suhteellisesti selvästi nopeammin kuin koko maassa. Länsi-Uudellamaalla yritysten henkilöstömäärä on kuitenkin kehittynyt huonosti verrattuna muihin Uudenmaan osa-alueisiin. Vuonna 2010 oli työttömien osuus työvoimasta kaikilla Uudenmaan tilastollisilla vertailualueilla pienempi kuin koko maassa keskimäärin. Myös nuorisotyöttömien (15-24 -vuotiaiden) osuus koko Uudellamaalla oli huomattavasti koko maan keskiarvoa pienempi.

Elinkeinot

Merkittävä osuus Suomen elinkeinotoiminnasta, noin 40 %, keskittyy Uudellemaalle. Kansantalouden tilinpidon mukaan Uudellamaalla palveluiden työllisyysosuus on lähes 80 %, jalostuselinkeinojen lähes 20 % ja alkutuotannon alle prosentin. Uusimaa on koko Suomea palveluvaltaisempi. Maatalous, metsätalous ja kalatalous sekä metsästys työllistivät vuonna 2009 Uudellamaalla yli 7 400 henkilöä.

Uudellamaalla oli vuonna 2010 yritystoimipaikkoja yhteensä noin 100 000 ja näistä 28 376 sijaitsi kunnissa, jotka luokitellaan kokonaan tai osin maaseuduksi. Näistä 30 % (8 595) sijaitsi sellaisten kuntien alueella, jotka luokitellaan kokonaan maaseuduksi. Loput 70 % (19 781) sijaitsi kunnissa, joissa esimerkiksi suurimmat taajamat on rajattu tukikelpoisen maaseutualueen ulkopuolelle. Valtaosa Uudenmaan yrityksistä on pk-yrityksiä.

Maatilatalous

Uudenmaan maatalouteen vaikuttava erityispiirre on sijainti pääkaupungin lähellä. Sekä asutus että elinkeinotoiminta keskittyvät alueelle ja yhdyskuntarakentamisen paine onkin suurin uhka maa ja metsätalouden jatkuvuudelle. Maatalous on yksipuolistunut ja painottuu viljanviljelyyn, kun taas karjataloutta on vähän. Tämä on ongelma myös ravinteiden kierrätyksen kannalta. Tyypillistä on, että maanviljely on osa-aikaistunut ja sivuelinkeinojen merkitys on korostunut. Toisaalta on hyvä, että viljelijällä on useita tulonlähteitä, mutta se saattaa samalla vähentää aktiivisuutta maatalouden kehittämiseen.

Maatilojen määrä Uudellamaalla on vuosina 2003–2009 pienentynyt yli 500 maatilalla, ja lukumäärän arvioidaan edelleen pienentyvän 13 prosentilla vuosina 2009–2016. Tilojen keskikoon arvioidaan samalla kasvavan noin 46 hehtaarista 53 hehtaariin. Arvellaan, että suurin rakennemuutos tapahtuu vuosina 2010–2013. Tilojen keskikoko Uudellamaalla on nykyisin maan suurin, noin 50 ha, mutta keskimääräinen tilakoko kasvaa muuta maata hieman hitaammin. Peltoja on yhteensä noin 186 000 hehtaaria (vuonna 2010), eli melkein neljäsosa maapinta-alasta on peltoa. Vuosina 2000–2006 on maatalousmaan pinta-ala pienentynyt 17 000 hehtaarilla. Peltoalueita siirtyy erityisesti asuntorakentamiseen, mutta myös teollisuus- ja tiealueiksi sekä loma-asutukseen.

Eniten Uudellamaalla viljellään viljaa, erityisesti kevätvehnää. Noin 65 % Uudenmaan 3769 maatilasta on viljanviljelytiloja ja Uudenmaan osuus on noin neljännes koko maan kevätvehnän tuotannosta.

Uudenmaan kotieläintiloista hevostiloja on ylivoimaisesti eniten ja niiden määrä jatkaa kasvuaan. Olemassa olevat tallit myös laajentavat toimintaansa. Hevosia on arviolta 2800 tilalla, joista karkean arvion mukaan noin 500 harjoittaa hevostaloutta. Maataloustukia hevostiloista saa noin 400 tilaa (hevostaloudesta lisää s. 7-8).

Uudellamaalla oli vuonna 2011 yhteensä 252 lypsykarjatilaa ja niiden määrä on vuodesta 2003 vähentynyt lähes 45 prosentilla. Maitotilojen määrän ja maidon tuotantomäärän väheneminen on ollut muuta maata nopeampaa ja tilojen keskikoon kasvu lähes maan keskiarvoa. Arvioidaan, että maitotilojen määrä Uudellamaalla vähenee vuoteen 2016 mennessä lähes 6 % vuodessa. Tahti on edelleen koko maan keskimääräistä nopeampi, ja myös tilakoon arvellaan kasvavan nopeammin kuin koko maassa. Naudan- ja sianlihan tuotantomäärät Uudellamaalla ovat vähentyneet voimakkaasti 2000-luvulla (vuosina 2003–2009) ja niiden arvioidaan edelleen hieman vähenevän vuoteen 2016 mennessä. Tuotantoeläintalouden väheneminen johtuu pääasiassa kannattavuuden heikkenemisestä, mutta myös tilojen jatkajien puutteesta, työn raskaudesta ja tilan puutteesta. Kysyntää lähellä tuotetulle lihalle, etenkin luomulihalle, olisi kuitenkin paljon.

Uudellamaalla on noin 50 lammastilaa. Lammastilojen määrä pienenee selvästi vähemmän kuin muussa kotieläintuotannossa alalle tulevien uusien yrittäjien ansiosta. Tuotanto on lisääntynyt lampaanlihan kysynnän kasvun ja lähiruuan suosion myötä. Kulutus on kasvanut jopa tuotantoa nopeammin, joten kulutuksen kotimaisuusaste on pysynyt alhaisena. Tuotannon heikkouksia ovat heikko kannattavuus ja käsityövaltaisuus.

Kiinnostus luonnonmukaiseen tuotantoon on kasvamassa. Vuonna 2011 luonnonmukaisesti viljellyn peltopinta-alan määrä oli noin 20 000 ha ja se on noin 10 % kokonaispeltopinta-alasta. Vuonna 2012 luomuviljelyn on aloittanut 28 uutta viljelijää. Luonnonmukainen tuotanto on kysyntälähtöistä ja tarjoaa Uudenmaan maataloille paljon mahdollisuuksia. Etenkin luonnonmukaiselle lihantuotannolle on kysyntää.

Uudenmaan kasvihuonetuotanto on pienentynyt tasaisesti 2000-luvulla. Vuonna 2011 kasvihuonetuotantoyrityksiä oli 139, lähes puolet (46 %) vähemmän kuin vuonna 2001. Kasvihuoneiden kokonaispinta-ala on pienentynyt hieman hitaammin, 36 % vuodesta 2001. Kasvihuoneiden pinta-ala vuonna 2011 oli 277 000 m². Vuoden 2011 tilaston mukaan Uudenmaan kasvihuoneissa viljellään eniten koristekasveja ja koristekasveja viljelevien kasvihuonetuotantoyritysten määrä on myös pienentynyt hitaammin kuin muita kasveja viljelevien. Vihanneksia viljellään 34 % ja taimia ja pistokkaita 26 % kasvihuoneista. Avomaan puutarhatuotantoa harjoitetaan 228 tilalla ja viljelypinta-alaa on yhteensä 1200 ha. Puutarhatiloista 120 tuottaa vihanneksia ja 100 marjoja. Vihanneksia ja marjoja tuottavien tilojen määrä on puolittunut vuodesta 2001. Taimitarhoja on 25 ja hedelmätarhoja 39. Puutarhatuotannon eduksi Uudenmaan jakelureitit ovat lyhyet ja suuri ostokykyinen ja laatutietoinen kuluttajajoukko lähellä. Haasteena tuotannossa ovat korkeat tuotanto-kustannukset: lyhyt sesonki, lisäenergian tarve ja tuotevalikoiman kapeus. Lisäksi ammattitaitoisen kausi-työvoiman saatavuus ja kalleus ovat ongelma.

Peltoenergiakasvien osalta kiinnostaa erityisesti energiaviljan sopimustuotanto, mutta myös muu energiaviljan ja muiden kasvien viljely. Metsähakkeen energiakäyttö on Uudenmaan maataloilla valtakunnan keskitasoa. Kiinnostuneita on kuitenkin keskimääräistä enemmän. Uusmaalaiset maatilat ovat monialaisia. Vuonna 2010 tehdyn selvityksen mukaan muuta yritystoimintaa harjoitetaan lähes puolella maataloista ja sen osuus on maan suurin. Arvioidaan, että muu yritystoiminta tulee laajentumaan edelleen. Muusta yritystoiminnasta harjoitetaan selvästi eniten metsätaloutta ja toiseksi eniten koneurakointia (noin 30 % tiloista). Tyypillistä toimintaa on myös polttopuun/hakkeen valmistus tai myynti sekä matkailupalvelut ja hevostalous. Kannattavuus ja

tulevaisuuden odotukset ovat muulla yritystoiminnalla selvästi paremmat kuin maataloudella. Yhteistyö tilojen välillä lisää kannattavuutta, esim. urakointi on alihyödynnetty.

Uudellamaalla viljelijöiden keski-ikä on hieman yli 50 vuotta. Yli 50-vuotiaista viljelijöistä 60 % sanoo tilalle löytyvän jatkajan, mikä on enemmän kuin maassa keskimäärin. Vuosille 2010–2015 on sukupolvenvaihdoksia suunnitteilla noin 810 tilalla.

Tilan peltoalan, tuotannon kannattavuuden, maatalouspolitiikan epävarmuuden sekä lisäpellon kustannuksen katsottiin rajoittavan eniten maatilojen kilpailukykyä ja kehittämistä Uudellamaalla. Lisäksi oma jaksaminen nousee esiin kotieläintiloilla. Maataloudessa toivotaan mahdollisuutta tukea myös pienempiä tiloja, eikä esimerkiksi siirtymistä luomutuotantoon tulisi jarruttaa tilakoolla. Maatalousyrittäjäksi ryhtymistä pitäisi helpottaa.

Maatiloilla on viime vuosina hankittu eniten tukiin ja peltoviljelyyn liittyvää koulutusta. Kotieläintiloilla on lisäksi hankittu koulutusta, joka liittyy kotieläinten ruokintaan ja hoitoon. Tuet, atk-taidot ja talous- ja ympäristöasiat ovat teemoja, joihin tarvitaan kaikilla tiloilla eniten koulutusta. Asioita, joihin tarvitaan koulutusta, ovat lisäksi kotieläintiloilla eläinten ruokinta ja hoito sekä työhyvinvointi ja viljailoilla peltoviljely. Kasvinviljelytiloilla tarvitaan myös koulutusta markkinoinnissa. Viestinnässä on parannettavaa, koska viljelijät kokevat tiedonsaannin edelleen hankalaksi. Kaivataan valtakunnallista koordinoitua, mutta myös alueellisia osioita. Koulutussektori olisi hyvä saada mukaan maaseudun kehittämiseen, ja ongelmana nähdään maatalouskoulutuksen siirtyminen muihin maakuntiin.

Uudenmaan maatiloilla käytetään työvoimaan liittyvistä palveluista erityisesti urakointipalveluita, yhteistyötä toisten viljelijöiden kanssa (yhteisomistusta ja työn vaihtoa) sekä ostopalveluja (esimerkiksi kirjanpitoa ja neuvontaa) sekä lomittajatyövoimaa kotieläintiloilla. Tulevaisuudessa työvoimaan liittyvistä palveluista lisääntyy eniten tilapäinen palkkatyövoima ja urakointipalvelut kotieläintiloilla sekä viljelijöiden keskinäinen yhteistyö kasvitiloilla. Lisäksi urakointipalveluiden käyttö kasvaa edelleen.

Mahdollisuuksia kehittää tilojen toimintaa ja hyödyntää suurta asiakasmäärää on paljon. Esimerkiksi Uudenmaan maaseudun pitkää historiaa ei hyödynnetä tarpeeksi. Vanhoja maatiloja, hienoja kulttuurikohteita, monimuotoista luontoa ja perinnebiotooppeja kannattaisi tuoda esiin enemmän. Myös sosiaali- ja terveystalouden uudet toimintatavat kuten Green Care, ovat mahdollisuus maatiloille. Mielikuvia voi käyttää esim. tuotteistamisessa. Asiakslähtöisyys ja nopea vastaaminen kysyntään pitäisi mahdollistaa. Esimerkkejä näistä ovat asiakaskunnan segmentointi, lähiruoka, ruokapiirit sekä toiminta, jossa asiakkaat tilaavat jo keväällä syksyllä toimitettavat tuotteet.

Ongelmaksi nähdään vastakkainasettelu perusmaatalouden ja lähi- ja luomutuotannon kanssa. Maatalouden kehittämisen kannalta ajatusmallit kannattaa sekoittaa ja nostaa esiin hyviä käytäntöjä eri tuotantosuunnista. Samalla nostetaan maatalouden profiilia. Vesien rehevöityminen on heikentänyt maatalouden mainetta, mutta vastuullinen tuotanto pitäisi olla oletusarvo niin perusmaataloudessa kuin lähi- ja luomutuotannossakin. Maatalouden pitäisikin tuoda esille hyviä esimerkkejä siitä, mitä on jo saatu aikaan.

Pienimuotoista jatkojalostusta toivotaan kehitettävän. Laadukkaille erikoistuotteille, joiden alkuperä ja tuotantohistoria tuodaan esille, on kysyntää ja on asiakasryhmiä, jotka ovat tästä lisäarvosta myös valmiita maksamaan. Tarvetta olisi esimerkiksi kurssille tai koulutukselle, jossa tila ja sen tuotteet profiloidaan, hankitaan asiakkaita ja annetaan yritysneuvontaa. Verkostoitumista tarvitaan huomattavasti enemmän jatkojalostustoiminnassa. Maataloudessa ei vielä nähdä verkostoitumisen hyötyjä kuten jo esim. matkailussa. Lisäksi jalostusasteen nostamisen esteenä voi olla se, että jo

toimiva yritys ei ole tuen saamiseksi riittävän suuri eikä sillä ole mahdollisuutta palkata ulkopuolista työvoimaa. Moni ei uskalla lähteä kasvu-uralle suuren oman riskin takia.

Metsätalous

Metsä on Uudellamaalla vallitseva maankäyttömuoto (85 % pinta-alasta) ja metsätalous on merkittävä elinkeino. Uudellamaalla metsätalouden parissa työskentelee noin 5 000 henkilöä ja pelkästään Rannikon metsäkeskuksen alueella on noin 15 000 yli 4 ha suuruista metsäkiinteistöä. Häme-Uudenmaan sekä Rannikon metsäohjelmissa vuosille 2012–2015 määritellään metsien hoidon, käytön ja suojelun sekä puun käytön ja jatkojalostuksen suuntaviivat.

Uudellamaalla metsät ovat monenlaisen käyttöpaineen alla. Siksi on välttämätöntä turvata metsätalouden edellytykset elinkeinona ja tulonlähteenä. Maankäytön suunnittelussa on huomioitava metsätalouden tarpeet. Mahdollisuutena nähdään metsien monikäyttö. Sitä pyritään lisäämään tukemalla neuvontaohjelmilla eri metsänkäyttömuotojen (kuten puuntuotanto, virkistyskäyttö ja metsästys) rinnakkaiseloa. Tavoitteena on myös lisätä metsien monikäyttöön liittyvää yritystoimintaa ja monipuolistaa metsien luonto- ja erityiskohteiden hakkuutapoja. Kaupungit ja taajamat ovat lähellä ja se merkitsee kasvumahdollisuuksia alalle. Vaikka metsätalouden kannattavuus yksityisille metsänomistajille riippuu suurimmaksi osaksi puun myynnistä, on sen osuus vähitellen pienenemässä samalla kun muiden metsään liittyvien tulonlähteiden osuuden arvellaan kasvavan. Uusia tulonlähteitä ovat esim. metsästys, suojelusopimukset ja maanvuokra tuulivoimalle. Metsätalouden kannattavuus on heikentynyt ja kaikki mahdolliset toimet suunnan kääntämiseksi ovat tarpeen.

Alueen hakkuiden tavoitteeksi on määritelty suurin mahdollinen kestävä hakkuutaso, joka edellyttää volyymiltaan nykyistä hieman suurempaa hakkuutoimintaa, sekä energiapuun korjuun merkittävä tehostaminen nuorista metsistä. Metsänomistajien puukauppatuloista noin 70 % kertyy tukkihakkuista, mutta energiapuun korjuun ja päätehakkuiden sivutuotteiden osuuden arvellaan kasvavan. Alueelle on rakenteilla suuria voimalaitoksia ja viime vuosina on otettu käyttöön alueellisia lämpökeskuksia, jotka hyödyntävät myös biopohjaista energiaa. Puun käytön arvellaan myös merkittävästi lisääntyvän asuinrakennusten saneeraus- ja uudisrakentamisessa. Alueen kaikki toimijat asettavatkin suurimmat kasvuodotukset energiapuun käytön merkittävälle lisääntymiselle tulevina vuosina. Uudenmaan metsissä on potentiaalia mutta myös merkittävä määrä energiapuuta on tuotava alueen ulkopuolelta. Alueelle tuotavan hakepuun kuljetuksessa syntyy liikenteen päästöjä, mikä on hyvä huomioida hiilineutraaliuteen pyrittäessä.

Uudenmaan noin 500 puunjalostusyriytystä työllistävät yhteensä 3000 työntekijää ja niiden yhteiseen kehitystoimintaan ja verkostoitumiseen on tarvetta. Varsinkin erikoistuotteiden kehittämistä ja paljon osaamista edellyttävää tuotantoa kannattaa edistää. Myös metsäenergia-alalla nähdään käyttämättömiä mahdollisuuksia yrittäjyyteen.

Metsänomistajien kiinnostus sekä metsätalouden ympäristökuin että vapaaehtoisin suojelusopimuksiin on alueella suuri. METSO-ohjelmassa on päästy hyvään alkuun, ja alueen metsänomistajat ovat olleet sen alueellisessa toteuttamisessa aktiivisesti mukana. Alueellisissa metsäohjelmissa tavoitteena on myös sekä pintavesien että pohjavesien suojelun laadun parantaminen. Talousmetsien monimuotoisuuden kannalta tärkeää on lahoppuun määrän lisäämien.

Uudelle ohjelmakaudelle toivotaan selkeästi suurempaa rahoituskehystä metsäelinkeinojen edistämiseen, yrittäjyysneuvontaan sekä metsäalan toimijoiden koulutukseen ja uusien työmenetelmien käyttöönottoon niin metsätöissä kuin toimihenkilöiden asiantuntijatehtävissä. Tärkeitä koulutusaiheita metsänomistajille on esimerkiksi metsänhoito, metsäenergian korjuu ja metsätilojen sukupolvenvaihdos.

Lähiruoka ja matkailu

Uusimaa on vaurasta aluetta ja asiakkaita on paljon niin pääkaupunkiseudulta kuin ulkomailtakin, noin 50 % koko Suomen matkailijamäärästä. Kaupungeista on lyhyet välimatkat maaseudulle ja kysyntää ja hyvät edellytykset lähimatkailun ja -virkistykseen lisäämiseen löytyy. Maaseudulla onkin paljon hyviä matkailuyrityksiä. Uudenmaan maaseudun matkailuyritykset ovat tyypillisesti kooltaan pieniä, eikä ole voimakasta toimijaa, joka myisi matkailun tuotteita. Yhteinen myyntikanava ja markkinointi puuttuvat. Muualla maassa isot hotelliketjut toimivat veturiyrityksinä ja vauhdittavat kehitystä mutta Uudenmaan maaseudulta ne puuttuvat.

Matkailun tuotteistamista on tarve kehittää Uudellamaalla. Vaikka maaseutu on helposti saavutettavissa, on myös oltava syy, miksi sinne halutaan mennä. Tarvitaan tuotekehitystä sekä räätälöintiä yksittäisille matkailijoille ja ryhmille. Maaseudun elämykset voisi hyödyntää huomattavasti paremmin. Kansallismaisemat, vanhat kartanomiljööt ja saaristo ovat Uudenmaan vahvuuksia ja ruokaan ja hyvinvointiin liittyville matkailutuotteille on kysyntää.

Uudellamaalla maaseutu ei ole profiloitunut muualla kuin rannikkoseudulla sekä jonkin verran Itä- ja Länsi-Uudellamaalla. Tästä syystä Uudellamaalla on tärkeää oman alueen vahvuuksien ja erityispiirteiden tunnistaminen ja niiden korostaminen markkinoinnissa. Samalla yhteisöllisyys vahvistuu, mikä on tärkeää alueella, jossa on paljon muualta muuttaneita asukkaita.

Koska Uudellamaalla korostuu maaseudun ja luonnon läheinen sijainti, alueella koetaan olevan paljon potentiaalia elämys- ja hyvinvointimatkailuun. Maaseudulle hakeudutaan toisaalta maaseudun rauhan ja hiljaisuuden, toisaalta elämysten takia. Tarvitaankin uusia ajatuksia palvelukonsepteihin. Maaseudun elämykset voisi hyödyntää huomattavasti paremmin, esimerkiksi pyöräilyreiteille ja melontareiteille olisi hyvät edellytykset. Myös ratsastusmatkailulla olisi potentiaalia. Vaikka hevosala on muuten Uudellamaalla merkittävä, on hevosiin liittyviä matkailutuotteita vain vähän.

Lähiruoka ja tietoisuus ruoan ja elintarvikkeiden alkuperästä tunnustetaan tämän päivän trendiksi, joka tulee jatkumaan ja kasvamaan tulevaisuudessa. Lähiruoan edistämiseksi pitäisi panostaa jakeluketjuihin, ei yksittäisten kauppojen perustamiseen. Kysyntä on isoissa kaupungeissa, joten yhteistyö maaseudun ja kaupunkien yrittäjien välillä on mahdollistettava. Logistiikkakeskustoiminta, mahdollisesti osuuskuntamuodossa, on tarpeellista. Vasta kun logistiikka – keskitetyt pisteet, joissa on kylmätilat, paketointi ja pakkaaminen, mahdollisesti myyntitoimintaakin – on kunnossa, kannattaa alkaa panostaa lähiruoan myyntiin ja markkinointiin. Lähiruoan ja matkailun edistämisen kannalta tarvitaan kannustavan yrityskulttuurin lisäämistä. Myös pienet tuottajat tarvitsevat enemmän tukea. Ns. pioneerihankkeita toivotaan tuettavan enemmän, jotta rohkeus kokeilla uusia asioita lisääntyisi.

Vapaa-aikaan, liikuntaan ja kulttuuriin liittyvä yritystoiminta

Hevosiin liittyvä yritystoiminta on Uudenmaan maaseudulla merkittävä toimiala. Uudellamaalla on hevosia Suomen Hippos ry:n ylläpitämän rekisterin mukaan noin 11 300. Uudenmaan noin 6 600 hevosenomistajasta noin 46 % asuu kunnissa, joissa ei ole maaseutua. Vuonna 2005 tehdyn tutkimuksen mukaan Uudenmaan hevosyrityksistä 38 %:lla on ratsastustunteja, 28 %:lla hevoskasvatusta, 13 %:lla hevosten täysihoidopalveluja ja 10 %:lla ravivalmennusta. Usein yksi hevosyritys harjoittaa useaa eri toimintamuotoa.

Uudellamaalla on tilaan suhteutettuna paljon hevosia. Asiakaskuntaa on myös paljon ja heillä on hyvien kulkuyhteyksien ansiosta mahdollisuus päästä kauemmaksikin talleille. Fasiliteetteja vaaditaan ja niistä ollaan valmiita maksamaan. Siksi Uudellamaalla on hevostalouteen investoitu

lukumäärällisesti eniten ja myös investointisummat ovat mittavampia - usein jopa puolet suurempia kuin muualla Suomessa.

Uudenmaan hevostalous on koko Suomen hevostalouden kärki. Toiminta on keskittynyt lähinnä ratsastustunteihin kasvatustoiminnan jäädessä vähemmälle. Hyvin tuotteistettua toimintaa ei ole tarjolla ja esimerkiksi tuotepaketteja valmennuksesta kengitykseen kannattaisi suunnitella. Yhteistyö esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan ja matkailualan kanssa voisi tuoda uusia mahdollisuuksia. Lisäksi nähtiin esimerkiksi ratsujen myymisen Venäjän markkinoille suureksi mahdollisuudeksi, mutta Uudellamaalla tilanpuute rajoittaa jalostustoimintaa.

Hevostalouden haasteena on Uudellamaalla maan korkea hinta sekä kuntien vaihteleva suhtautuminen talleihin ja hevosten pitoon. Hevosalojen kunnille tuomat rahavirrat olisivat hyvä laskea. Hevosala on työllistävä toimiala, jolla on kerrannaisvaikutus maaseudun talouteen rehujen ja kuivikkeiden tuotannosta lähtien. Lisämahdollisuuksia yhteistyöhön paikallisten viljelijöiden kanssa olisi paljon; nyt käytetään paljon tuontirehua ja -kuivikkeita vaikka niiden paikallinen tuottaminen olisi mahdollista. Hevosia voisi hyödyntää myös maisemanhoidossa. Etäisyys hevosalan yrittäjien ja paikallisten viljelijöiden välillä on kuitenkin suuri, pitäisi olla vuoropuhelua yhteistyön mahdollistamiseksi, esim. lannanlevityksen osalta. Pienemmillä talleilla on harvoin lannankäsittelymahdollisuuksia, eikä kasvinviljelytiloille ole mahdollisuutta tukea lantalan rakentamista.

Uudellamaalla on hevosalan yrityksille parhaat edellytykset erikoistua. Tukien suurimpana haasteena on tiukka rajanveto kasvatus- ja palvelutoiminnan välillä. Useilla talleilla tehdään molempia, mutta kokonaisuutta ei huomioida. Hevosyrittäjien keskinäistä vuorovaikutusta, verkostoja sekä hyvien käytäntöjen jakamista tarvitaan.

Tallirakentamisessa on huomioitava tallien toiminnallisuus sekä työntekijöiden että myös asiakkaiden näkökulmasta. Tietoa ja ratkaisuja tallirakentamisen esim. koneellistamiseen, tekniikan hyödyntämiseen ja automatisointiin tarvitaan. Pihaympäristön suunnittelu ja toteuttaminen liittyy turvallisuuteen ja viihtyvyyteen. Lisäksi haasteena tulee olemaan tallidirektiivin voimaantulo vuonna 2014.

Myös muilla vapaa-aikaan, liikuntaan ja kulttuuriin liittyvissä yritystoiminnoissa näkyy pääkaupunkiseudun läheisyys. Yrittäjien asiakaskunta on maksukykyistä ja näin tuotekokeilumahdollisuudet ovat paremmat verrattuna muuhun Suomeen. Yritystoiminta ei kuitenkaan eroa tarpeeksi selkeästi seuratoiminnasta. Seurat tarjoavat paljon päällekkäisiä palveluita yritysten kanssa, mikä yrittäjien mukaan vääristää kilpailua alalla.

Uudenmaan maaseudulle tyypillisiä palveluita ovat kylpylät, urheilukeskukset ja hyvinvointikeskukset, jotka toimivat veturiyrityksinä suurten hotelliketjujen puolestaan puuttuessa. TYKY-palveluille on jo tällä hetkellä paljon kysyntää. Myös yksityisten kuluttajien kysynnän vapaa-ajan, liikunnan ja kulttuurin palveluille arvellaan entisestään kasvavan, kun kiinnostus ja tarve psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin lisääntyy.

Koska alalla toimivat yritykset ovat pieniä, tarvitaan alalle tukea tuotteistamiseen, markkinointiin ja asiakashallintaan. Tähän ratkaisuksi tarjotaan agentti-, välittäjä- ja manageritoiminnan lisäämistä, jolloin yrittäjä voi keskittyä omaan ydinosaamisensa. Verkostoitumista kaivataan myös muiden alojen, kuten luovan -, sosiaali- ja terveys- sekä matkailualan kanssa. Liikunta-alalle on jo oma strategia mutta myös elämyspalvelualalle ehdotetaan omaa strategiaa.

Uusiutuva energia

Mahdollisuuksia uusiutuvan energian tuotantoon hyödynnetään aivan liian vähän Uudellamaalla eikä Uusimaa ole edelläkävijä maassamme minkään uusiutuvan energiamuodon kohdalla. Metsäenergia on ala, jolla tapahtuu eniten: uusia kunnallisia lämpövoimalaitoksia on rakenteilla ja lämpöyrittäjyydelle nähdään paljon mahdollisuuksia.

Uudellamaalla on aktiivisia alueita, jotka toimivat esimerkkialueina hakkeen käytössä kunnan kiinteistöjen lämmityksessä: Nurmijärvi (aktiivista keskittynyttä lämmöntuotantoa ja myös pellettilaitoksia), Nummi-Pusula, Raasepori, Pornainen ja Lapinjärvi. Paikallista innostuneisuutta ja toimintaa on ollut pitkään erityisesti Itä-Uudellamaalla, missä on tehty aktiivisesti töitä puuenergian käytön edistämiseksi ja on perustettu lämpöosuuskuntia. Aurinkoenergian kannalta Uudellamaalla on parhaat edellytykset koko Suomessa sekä fyysisesti että kaupallisesti, mutta potentiaalia ei ole hyödynnetty. Uudellamaalla ei ole yhtään yksityistä biokaasulaitosta, mutta biokaasua tuotetaan joillakin jätelaitoksilla ja vedenpuhdistamoilla. Maatiloilla ei ole biokaasulaitoksia, vaikka pienet edulliset kuivamädätyslaitokset, joihin riittävät pienetkin investoinnit, ovat mahdollisia maaseudulla. Uudellamaalla on edellytyksiä lisätä tuulivoimahankkeita paitsi merelle ja rannikolle myös esimerkiksi talousmetsiin tuulisille paikoille. Raaseporissa ja Hangossa on maatuulivoimaloita ja Loviisassa ja Mäntsälässä voimala-hankkeita. Lisäksi on jonkin verran yksityisiä pientuulivoimaloita. Myös maalämpö yleistyy jatkuvasti: lämpöpumppuja asennetaan pientaloihin, mutta myös suuret lämmityskohteet, kuten teollisuushallit, siirtyvät maalämpöön ja esimerkiksi Pukkila rakennutti maalämpövoimalan.

Uusiutuvan energian hyödyntämisessä on useita haasteita. Poliittinen ja hallinnollinen tahto vaikuttavat alan toimintaedellytyksiin ratkaisevasti. Kehityksen ja investointien tukemisella, kaavoituksella ja lupien myöntämisellä hallinto ratkaisee alan etenemismahdollisuudet. Sähkön pientuotannon mahdollistamiseksi tarvitaan syöttötariffi- tai nettomittarijärjestelmiä. Tuulivoimaloiden ja biokaasulaitosten kohdalla ei puolestaan ole vielä saavutettu yleistä hyväksyttävyyttä eikä hälvennetty ennakkoluuloja. Erityisesti tiheään asutuilla alueilla vastustetaan tuulivoimaloiden ja biokaasulaitosten rakentamista.

Tietoa ja tiedotusta tarvitaan lisää. Esimerkiksi aurinkoenergia-alan osaamista ja kokemusta on maassamme vielä suhteellisen vähän, samoin kuin biokaasualan osaamista Uudellamaalla. Tietoa erilaisista uusiutuvan energian vaihtoehtoista ja energian säästämisestä pitäisi olla tarjolla enemmän. Demonstraatiohankkeille, joissa esitellään onnistuneita uusiutuvan energian ratkaisuja, on tarvetta. Esille olisi hyvä nostaa myös aluetaloudellinen hyöty, joka liittyy esimerkiksi metsäenergiaan ja erilaisiin sähkön pientuotanto-mahdollisuuksiin.

Ympäristön tila

Uudenmaan luonto on erittäin monimuotoista. Maaperä on vaihteleva, kasvi- ja eläinlajien määrä suuri. Uudenmaan rannikko, merialue ja vesistöt muodostavat arvokkaan osan luontoa.

Helsingin metropolialue on suurin asutuskeskittymä maassamme. Ihmistoiminnan aiheuttama ympäristön kuormitus on voimakasta ja maankäytön muutokset nopeita. Uudenmaan rannikkovedet ovat voimakkaasti rehevöityneitä, vilkkaasta vesistöjen kunnostustoiminnasta ja tehdyistä vesiensuojelutoimenpiteistä huolimatta. Saaristo- ja rannikkovesien tila on vesienhoitolain mukaisen ekologisen laatu-luokituksen perusteella tyydyttävä, välttävä ja paikoin jopa huono. Ihmisen toiminta, mm. ojitukset ja rakentaminen, voimistavat kuivuuden ja tulvien vaikutuksia. Uudenmaan omat pintavesivarat ovat niukat ja laadultaan juomavesikäyttöön heikot. Uudenmaan laajoilta, tiheästi asutetuilta ja suurelta osin viljellyiltä valuma-alueilta tuleva ravinnekuormitus on

edelleen liian suuri. Maatalouden vesistökuormitus on suurta johtuen laajoista peltoalueista ja eroosioherkästä maaperästä. Uudenmaan parhaimmat pohjavesivarat sijaitsevat Salpausselkien ja harjujen sora- ja hiekka muodostumissa, joille on sijoittunut monenlaisia pohjaveden laatua vaarantavia ihmistoimintoja. Pohjaveden kemiallinen tial on huono parillakymmenellä pohjavesialueella ja syynä on mm. torjunta-aineiden esiintyminen pohjavedessä. Myös liikennemäärät ja liikenteen hiilidioksidipäästöt ovat kasvaneet voimakkaasti 2000-luvun alussa.

Uudellamaalla kolme tärkeintä painopistettä ympäristön tilan kannalta ovat vesistöjen suojeleminen, luonnon monimuotoisuuden suojelun edistäminen sekä luonnonmukainen tuotanto. Vesistöjen suojelussa keskeisin tavoite on Itämeren tilan parantaminen vähentämällä pinta- ja pohjavesiin kohdistuvaa maatalouden kuormitusta. Tehokkaita keinoja ravinnekuormituksen vähentämiseen ovat peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys, maan hyvän kasvukunnon edistäminen ja kasvien tarpeen mukainen lannoitus. Myös suojaväyhykkeitä tarvitaan lisää ja niitä onkin markkinoitava enemmän. Uudenmaan ELY-keskuksen alueella on maatalouden ympäristöohjelmaan kuuluvia erityisympäristösopimuksia noin 400 kpl, jotka kattavat noin 1500 hehtaarin peltopinta-alan. Suojaväyhykkeitä tarvitaan vielä lisää vesistöjen ja valtaojien varsille. Yleissuunnitelmien perusteella on arvioitu, että suojaväyhykkeiden tarve alueella on lähes 3300 ha. Ravinteiden hyväksikäyttöä maataloilla olisi tehostettava. Ravinteiden kierrättämiseen liittyy kotieläin- ja kasvitilojen yhteistyö ja sen organisoiminen. Yhteistyötä tarvitaan etenkin lannan levityksessä, etenkin hevostiloilla. Myös maan rakenteen parantamiseen, eroosion ehkäisemiseen sekä vesitalouden ja valumavesien hallintaan on kiinnitettävä huomiota. Itämeren tilan parantamiseksi tarvittavia toimenpiteitä ovat myös haja-asutuksesta ja jätevesipuhdistamojen ja -verkostojen ohjauksutuksista aiheutuvan kuormituksen vähentäminen, riskihallintasuunnitelmien laatiminen merkittävillä tulvariskialueilla sekä kalakantojen ja niiden elinympäristön hoitaminen ja vesien ekologisen tilan seuranta. Pohjavesien suojelussa erityistukien käyttöä on edeistettävä edelleen. Torjunta-aineiden käytölle annetut rajoitukset on huomioitava.

Uudenmaan ELY-keskus vastaa vesien- ja merenhoidon suunnittelusta omalla alueella ja vesienhoidon suunnittelun koordinoimisesta koko Kymijoen- Suomenlahden vesienhoitoalueella.. Suunnittelua tehdään laajassa yhteistyössä alueen muiden viranomaisten, kuntien, elinkeinoharjoittajien, tutkimuslaitosten, järjestöjen ja yhteisöjen kanssa. Yhteistyökanavana toimii Uudenmaan vesienhoidon yhteistyöryhmä. Kymijoen-Suomenlahden vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelman ja siihen liittyvän Uudenmaan toimenpideohjelman päivittäminen vuosille 2016–2021 ja merenhoitosuunnitelman laatiminen on käynnissä. Suunnitelmia ja puitesopimuksia on paljon, mutta niiden toteutuminen on usein niukkaa. Tarvitaan oikeita tekoja ja suunnitelmien toteutumista.

Natura-alueita on Uudellamaalla 98 ja niiden kokonaispinta-ala on lähes 170 000 ha. Yli puolet alueista on vesialueita. Perinnemaisemia Uudellamaalla on erityisesti maakunnan länsiosissa, varsinkin Lohjan seudulla ja Raaseporissa. Esimerkiksi Skärlandet Raaseporissa on vuodesta 2007 ollut valtakunnallinen maisemanhoitoalue. Uudellamaalla on hyvät edellytykset maatalouden monimuotoisuuden hoitotoimenpiteisiin, mutta haasteena on laiduntavien eläinten puute. Emolehmät ja lihanaudat soveltuisivat parhaiten perinnebiotooppien, kuten rantaniittyjen ja hakamaiden, hoitamiseen. Karjatalouden lisääminen on kuitenkin vaikeaa Uudellamaalla.

Ympäristötuen erityistukisopimukseen ei ole tarpeeseen nähden riittävästi kiinnostusta ja niiden markkinointiin onkin edelleen panostettava. Maataloustukiin liittyvää laadukasta neuvontaa toivottaisiin jatkossa enemmän, ammattitaitoisia neuvoja ei tällä hetkellä ole tarpeeksi tekemään tilakohtaista ympäristönhoidon neuvontaa. Erityisesti pienialaisten uhanalaisten kohteiden hoidon piiriin saamiseen olisi kiinnitettävä enemmän huomiota.

Asuminen Uudenmaan maaseudulla

Maaseutu koetaan Uudellamaalla tärkeäksi asuinympäristöksi ja etenkin kehyskuntien maaseutualueet ovat muuttovoittoisia. Joissakin osissa Uttamaata, kuten ydinmaaseudun saaristokunnissa, väestön arvioidaan kuitenkin vähenevän. Uudellamaalla voidaan havaita kahdenlaista kehityssuuntausta; toisaalta asumisen tiivistymistä pääkaupunkiseudulla, toisaalta asutuksen hajaantumista erityisesti pääkaupunkiseudun reunoilla. Myös monipaikkainen asuminen ja toiminta jatkavat yleistymistä.

Uudellamaalla on noin 260 kylää, joiden kehittäminen koetaan tärkeäksi. Lähidemokratian toimimisen kannalta tärkeää kylien välistä ja kuntien ja kylien välistä yhteistyötä sekä hyvien käytäntöjen levittämistä halutaan edistää. Monissa Uudenmaan kylissä on tehty kyläsuunnitelma, josta ilmenee asukkaiden tahto oman alueen ja yhteisöllisyyden kehittämiseen. Metropolimaaseudun monimuotoisuutta halutaan vahvistaa ja tukea kyläidentiteettiä. Kylätoimintaa ja esimerkiksi kylätalojen kunnostusta pidetään edelleen tärkeänä. Rakentamisen hallittu suuntaaminen helpottaa tiestön ja jätehuollon järjestämistä ja edistää kylien säilymistä, mutta liiallisen rajoittamisen pelätään estävän maaseudun elinvoimaisuuden kehittämistä.

Lähipalvelut koetaan enimmäkseen hyviksi, mutta niiden häviämistä kaupunkialueille pelätään. Etenkin Uudenmaan reuna-alueilla ja saaristossa tieliikenneinfra on heikentynyt ja tietoliikenneyhteydet ovat puutteelliset. Uusi teknologia mahdollistaa etätyöskentelyn maaseudulla ja avaa uusia yritysmahdollisuuksia. Ihmisten hyvinvoinnista on huolehdittava, syrjäytyminen ja yksinyrittäjien uupuminen on estettävä. Maaseutuyrittäjien paineita lisää työn hektisyys, sukutilojen odotukset ja työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen. Maaseudun asukkaiden henkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin on kiinnitettävä huomiota ja asukkaille on tarjottava kohdennettuja tukipalveluita.

Yhteisöllisyyden koetaan heikkenevän ja siihen toivotaan panostusta. Maaseudun maisemallinen ja virkistysellinen arvo koetaan merkittäväksi ja väestön hyvinvoinnin kannalta liikunta- ja harrastusmahdollisuudet ovat tärkeitä.

Ohjelmakauden 2007–2013 arviointi

Ohjelmakauden tavoitteena oli panostaa suoriin yritystukiin ja laajoihin kehittämishankkeisiin. Tavoitteissa on onnistuttu suhteellisen hyvin. Yritystukia on myönnetty noin 60 % kokonaisrahoituksesta ja koko ELY-keskusalueen ja myös useamman ELY-alueen väliset hankkeet ovat yleistyneet.

Yritystuista suosituin ja myös hyödyllisimmäksi koetuin on ollut investointituki, sekä lukumäärässä että myönnetyn rahoituksen suuruudessa mitattuna. Keskimääräinen investointituki on ollut noin 30 000 euroa, myönnetty käynnistystuki puolestaan keskimäärin noin 25 000 euroa. Lukumääräisesti paljon tukipäätöksiä on tehty myös liiketoimintaedellytysten selvittämistä koskevien neuvontapalveluiden hankkimiseen. Yritysrühmähankkeita ei ole rahoitettu yhtään. Kyselyitä tähän tukeen on ollut muutamia, mutta ongelmaksi on muodostunut esimerkiksi osan toimijoiden sijainti Uudenmaan alueen ulkopuolella tai kaupunkialueella.

Valtaosa ohjelmakauden yritystuesta on myönnetty kaupungin läheiselle maaseudulle, tukea on ollut vaikeinta kohdentaa ydinmaaseudun kuntiin. Toimialoista tukea on myönnetty eniten kasvavalle hevosalalle, joka toimii juuri kaupungin läheisellä maaseudulla ja jonka

rakennusinvestointikustannukset ovat usein korkeita. Muita maaseutuohjelmasta enemmän tuettuja toimialoja Uudellamaalla ovat matkailu, hoiva ja elintarvikeala. Tuettujen yritysten toimialakirjo on kuitenkin hyvin laaja ja valtaosa on muita kuin maatilasidonnaisia yrityksiä.

Maaseutuohjelman kehittämishankkeista valtaosa (77 % keväällä 2012) on rahoitettu toimintaryhmien valtuudesta. Toimintaryhmien kehittämishankkeet ovat keskittyneet vapaa-ajan-, kulttuurin- ja harrastustoimintaan sekä kylätalojen kunnostamiseen. ELY-keskuksen hankerahoituksesta suurin osa on myönnetty yritystoiminnan kehittämiseen sekä koulutukseen ja tiedotukseen. Hankerahoitukseen on pääosin oltu tyytyväisiä, mutta raskas byrokratia ja epäselvyydet kustannusten tukikelpoisuustulkintoista on koettu vaikeiksi.

Yhteistyö ja työnjako toimintaryhmien kanssa on ollut selkeää, vaikkakin toimintaryhmien työtä vaikeutti aluksi yhteenliittymät ja henkilöstövaihdokset rahoituskausien vaihteessa. Uudenmaan vahvuutena on myös tuttu ja vahva toimijaverkosto, jonka ansiosta yhteistyö on sujunut hyvin. Yhteistyökumppanit ovat ansiokkaasti viestittäneet maaseutuohjelman mahdollisuuksista kentälle. ELY-keskus tulee olemaan entistä riippuvaisempi kumppaniensa palvelusta asiakasrajapinnassa tulevilla rahoituskaudella. Tiedonkulku asiakkaille ja yhteistyökumppaneille koettiin kuitenkin puutteelliseksi etenkin muuttuvien tulkintojen tulkitsemisessa ja hakemusprosessin läpiviemisessä. Käsittelyaikoja pidensivät puutteelliset hakemukset, joita tuli runsaasti sekä suoraan asiakkailta, että muiden toimijoiden kautta. Maaseudun toimijat olisivat selvästikin tarvinneet parempaa ohjeistusta hakemusvaatimuksista ja tukiehdosta, eikä ajan myötä muuttuvat laintulkinnat helpottanut asiaa. Seuraavalla rahoituskaudella ELYn ja muiden ohjaavien tahojen onkin pidettävä parempaa huolta siitä, että kaikilla yhteistyökumppaneilla on riittävät tiedot ELYn käytännöistä, linjauksista ja tavoitteista, jotta toimijat voivat niitä paremmin viestittää maaseutuohjelman asiakkaille. Asiakirjahallinta ja tietojen täyttäminen erilaisiin lomakkeisiin ja järjestelmiin on vienyt suhteettoman paljon aikaa tukien käsittelystä. Hallinnon sisällä tukien käsittelyprosesseja kirjaamisesta arkistointiin on tehostettava huomattavasti.

Uudenmaan ELY viestitti maaseutuohjelman rahoitusmahdollisuuksista varovaisesti, koska pelättiin markkinoinnin aiheuttavan ruuhkaa yritystuissa. Jotta maaseuturahoitus saadaan tehokkaammin ohjattua kohderyhmille, olisi kuitenkin tehostettava kohdennettua viestintää näille toimijoille. Koska Uudellamaalla on valtavasti yrityksiä, viestintä pitää rajoittaa vain toivotulle kohderyhmälle, jotta vältetään hakemusruuhkalta, jonka käsittelemiseksi ELY-keskuksella ei ole resursseja.

SWOT-analyysi

<p>Vahvuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> -sijainti pääkaupunkiseudun läheisyydessä -kaunis, monimuotoinen ja puhdas luonto -rikas kulttuuriympäristö -saavutettavuus, lyhyet välimatkat -laaja väestöpohja ja asiakaskunta -hyvät tuotanto-olosuhteet -vahva ja monipuolinen pienyrittäjyys -korkea osaaminen ja koulutustaso -aktiivinen yhdistystoiminta -maaseudun ja kaupunkien vahva vuorovaikutus 	<p>Heikkoudet</p> <ul style="list-style-type: none"> -Helsinki-keskeisyys -työpaikkojen keskittyminen kaupunkeihin -maan hinnan nousu -väestön ikääntyminen -elinkeinorakenteen yksipuolistuminen -vesistöjen heikko kunto -saariston erityishaasteet -ydinmaaseudulla heikentyvä tieinfra ja heikko tietoliikenneinfra -yhteisöllisyyden puute -melu- ja ympäristöhaitat joillakin alueilla
<p>Mahdollisuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> -lähienergia, energiaomavaraisuus -biotalous -metsän monikäytön ja puun käytön lisääminen -paikallisen tuotannon arvostuksen nousu -palveluiden kysynnän kasvu -ympäristötekniikan kehittyminen -aktiivinen ja hyvin toimeentuleva väestö -toimijoiden verkostoituminen -Itämeren alueen merkityksen kasvu -etätyön helpottuminen -lähimatkailu -nuorten yrittäjyys -saariston erityispiirteiden hyödyntäminen -hoiva- ja hyvinvointipalvelut 	<p>Uhat</p> <ul style="list-style-type: none"> -nuorten syrjäytyminen -työvoiman riittämättömyys -yrittämisen raskaus -hallitsematon hajarakentaminen -ympäristöhaitat ja ilmastonmuutos -palvelujen heikentyminen ja loitontuminen -maatalouden kannattavuuden heikentyminen -kieliongelmat, äidinkielen palvelun puute -kielitteiset asenteet estävät uusiutuvien energialähteiden käyttöönoton -maaseudulla asumisen kustannusten nousu

Painopisteet ja tavoitteet

Visio metropolialueen kestävästä maaseudusta 2020

Peruspalveluiltaan turvattu, elinkeinotoiminnaltaan vireä, erinomaista sijaintiaan metropolialueella hyödyntävä kaksikielinen alue. Alue on houkutteleva ja helposti saavutettava työ- ja vapaa-ajan ympäristö, jossa toimitaan kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti, luontoa ja alueellista kulttuuria hyödyntäen. Maaseudun elinkeinotoiminta on ympäristöystävällistä, kilpailukykyistä ja kannattavaa.

Maaseutuohjelman päätavoitteet vuodelle 2020 ovat:

- **Menestyvä elinkeinoelämä**
- **Energiatehokas maaseutu ja puhdas ympäristö**
- **Hyvinvoiva maaseutuväestö**

Menestyvä elinkeinoelämä

Yritystoiminnan edistämistä maaseudulla pidetään Uudellamaalla tärkeimpänä maaseutuohjelman tavoitteena. Maaseudun uudet ja kehittyvät mikroyritykset tarjoavat töitä alueella. Yrittäjyyteen halutaan kannustaa ja tukea nuoria yrityksiä tai juuri sukupolvenvaihdoksen tehneitä yrityksiä. Etenkin investointituet koetaan hyödyllisiksi ja yrittäjien osaamistasoa halutaan parantaa. Tavoitteena on myös yritysten tuotannon jalostusasteen nosto, verkostoituminen ja liiketoiminta- ja markkinointiosaaminen. Tunnistamalla maaseudulla olemassa olevaa osaamista sekä kehittämällä uutta osaamista maaseudun painopistettä voidaan siirtää raaka-aineen tuottajan roolista tuotteiden ja palvelujen jalostajaksi. Uudenmaan maaseutualueet voivat hyödyntää metropolialueen suurta asiakaspotentiaalia ja hyviä vientimahdollisuuksia tiivistämällä kaupungin ja maaseudun toimijoiden välistä yhteistyötä.

Maa- ja metsätaloudella säilyy tärkeä asema maaseudun yritystoiminnassa, mutta sen osuus vähenee. Maaseudun yritysten tulevaisuuden toimialoja on esimerkiksi uusiutuvan energian tuotanto vähähiilisen yhteiskunnan tarpeisiin. Ikääntyvälle väestölle on tarjottava hoiva-alan palveluita, etenkin luontoon ja maaseutuympäristöön tukeutuva kuntoutus, green care-yrittäjyys, on mahdollisuus maaseudun yrityksille. Myös kulttuuri- ja vapaa-ajanpalveluiden kysyntä kasvaa. Perinteisimpiä kehitettäviä toimialoja ovat erilaiset palvelut, urakointi, hevostalous, matkailu, metallialan kone-pajat ja alihankinta. Eri alojen osaajien yhteistyötä helpotetaan uusien palveluiden kehittämiseksi.

Uudenmaan maatalous on merkittävä leipäviljan tuottaja Suomessa ja muuallakin maa- ja metsätaloustuotannolla on merkittävä asema. Tuotannon kestävyyttä parannetaan huolehtimalla maatalouden elinvoimaisuudesta ja toimintaedellytyksistä, kannustamalla tarkoituksenmukaisiin investointeihin, sekä kohottamalla maa- ja metsätalouteen liittyvää osaamista koulutuksen, tiedotuksen ja vertaisoppimisen keinoin. Maatilayrittäjien sukupolvenvaihdoksia tuetaan ikärakenteen parantamiseksi.

Lähiruoalle on suuri kysyntä Uudellamaalla. Maatalousyrittäjien osaamista parannetaan vastaamaan markkinoiden tarpeisiin ja yrittäjien yhteistyötä pääkaupunkiseudun toimijoiden kanssa edistetään. Elintarvike-tuotannon imagoa ja tunnettavuutta parannetaan. Elintarvikkeiden jatkojalostukseen kannustetaan ja luomu- ja erikoistuotteiden vientiä vahvistetaan. Elintarviketuotantoa edistetään tukemalla tuotekehitystä ja kehittämällä alan neuvontaa

Taloustmetsien hyödyntäminen mahdollistaa puun saannin jalostavalle teollisuudelle ja energiantuotantoon. Tavoitteena on metsän hyödyntäminen nykyistä enemmän, monipuolisemmin ja kestäväällä tavalla metsien monimuotoisuus säilyttäen. Puurakentamista ja puuperäisten tuotteiden valmistusta edistetään. Metsiin perustuvia palveluita, kuten luontomatkailua ja muiden aineettomien hyödykkeiden kaupallistamista kehitetään. Näihin tarpeisiin metsänomistajat, alalla toimivat yrittäjät ja neuvontaa tarjoavat organisaatiot tarvitsevat uutta osaamista ja yhteistyötä.

Matkailuala nähdään Uudellamaalla merkittävänä toimialana. Uudellemaalle on helppo tulla sekä muualta kotimaasta että ulkomailta ja myös lähimatkailu kasvattaa suosiotaan. Uudenmaan maaseudun maiseman ja kulttuuriympäristön arvot tunnustetaan matkailun tärkeänä

vetovoimatekijänä. Matkailualaa edistetään helpottamalla yritysten yhteistyötä, tuotteistamalla sekä kehittämällä myyntikanavia. Saariston perinteiset elinkeinot pyritään säilyttämään ja matkailua ja sitä tukevia palveluyrityksiä edistetään saariston herkkää luontoa häiritsemättä.

Kulttuuri- ja vapaa-ajanpalveluyrittäjyyden merkitys tunnistetaan. Alalla on mahdollisuuksia maaseudun yrityksille ja alaa kehitetään mm. yrittäjäkoulutuksella. Hevostalous on vahva Uudenmaan maaseudulla ja tavoitteena on kehittää sitä entistä kannattavamaksi yritystoiminnaksi. Hevosyritysten ja muiden alojen, etenkin viljelijöiden välistä yhteistyötä parannetaan ja hevostalouden hyödyt pyritään hyödyntämään alueella paremmin.

Maaseudun yritystoimintaa vahvistetaan alueellisen innovaatio- ja kehitystoiminnan avulla. Pääkaupunkiseudulla on monipuolista osaamista ja innovaatiotoimintaa, joiden hyödyntämistä ja käyttöönottoa maaseudun yrityksissä parannetaan edistämällä verkottumista toimijoiden välillä. Yritysten kykyä erikoistua ja hyödyntää innovaatioita vahvistetaan. Biotalousmahdollisuuksien hyödyntäminen edellyttää panostusta kehittämistoimintaan.

Väestön monipuolinen osaaminen ja kaiken ikäisten ihmisten ja maahanmuuttajien työpanos hyödynnetään. Yrittäjien työhyvinvointiin panostetaan.

Energiatehokas maaseutu ja puhdas ympäristö

Kasvihuonepäästöjä pyritään vähentämään parantamalla entisestään energiatehokkuutta kaikessa toiminnassa ja panostamalla määrätietoisesti ekotehokkaisiin hajautettuihin ratkaisuihin. Uusiutuvan energian tuotantoa ja käyttöä lisätään voimakkaasti. Monipuolisella energiatuotannolla ja sen hajauttamisella saadaan aikaan alueellista tuotekehitystä ja turvataan energian saatavuus. Biotalousmahdollisuuksien ja työllistämismahdollisuudet ovat maaseudulla suuret ja tulevaisuudessa yhä useamman toimialan yritys on kytköksissä maaseudun bioprosesseihin.

Tietoa ja tiedotusta erilaisista uusiutuvan energian vaihtoehdoista ja energian säästämisestä pitää olla enemmän. Demonstraatiohankkeille, joissa esitellään onnistuneita uusiutuvan energian ratkaisuja, on tarvetta. Esille olisi nostettava myös aluetaloudellinen hyöty, joka liittyy esimerkiksi metsäenergiaan ja erilaisiin sähkön pientuotantomahdollisuuksiin.

Metsäenergian osalta huomioidaan maa- ja metsätalouden toimintaedellytykset ja puuenergian käytön mahdollisuuksien parantaminen. Aloittavat lämpöyrittäjät tarvitsevat neuvontaa ja tukea alkuinvestointeihin. Toimivien mallien esilletuomista tiedotuksessa lisätään. Lisäksi tarvitaan alan koordinoitua.

Ilmaston ja ympäristön kannalta kestävä toiminta tulee olemaan kaiken toiminnan keskeinen lähtökohta. Ympäristön tilan parantamiseksi kannustetaan tiiviimpään rakentamiseen, sekä parannetaan vesi- ja jätehuoltoa tiedotuksen, neuvonnan, ympäristökasvatuksen ja asenteisiin vaikuttamisen avulla. Luonnon-varojen kiertoa tehostetaan. Yhteistyötä Itämeri-alueella lisätään.

Vesiensuojelun tehostaminen on erityisen tärkeää Uudellamaalla, koska alueen järvet, joet, rannikko- ja pohjavedet ovat huonommassa tilassa kuin Suomessa keskimäärin. Saaristoalueen rehevöitymistilanteen korjaamiseksi on maalta tulevaa kuormitusta vähennettävä nopeasti ja tehokkaasti. Maatalouden haja-kuormitusta pienennetään lisäämällä peltojen talviaikaista kasvipeitteisyyttä ja edistämällä maan hyvää kasvukuntoa. Ravinteiden hyväksikäyttöä tehostetaan ja yhteistyötä edistetään etenkin lannanlevityksen osalta. Toimenpiteillä pyritään eroosion ehkäisemiseen ja valumavesien hallintaan. Neuvontaa lisätään myös arvokkaiden luontokohteiden säilyttämisen edistämiseksi.

Hyvinvoiva maaseutuväestö

Kattava ja kehittynyt viestinnän infrastruktuuri sekä paikalliset energia-, vesi- ja jätehuoltoratkaisut tukevat elinvoimaista maaseutua. Liikkumisen ja kuljettamisen kestävyyttä edistetään ja parannetaan tietoliikenneyhteyksiä. Maaseudulla saavutettavuutta ja arjen toimivuutta parannetaan, etenkin saaristossa palvelujen järjestäminen tarvitsee räätälöityjä ja joustavia ratkaisuja. Yleishyödyllisen yritystoiminnan ja yhteisötalouden mahdollisuuksia järjestää palveluja kehitetään.

Kylien elinvoimaisuutta edistetään hyviä käytäntöjä levittämällä. Paikallisdemokratiaa ja -vastuunottoa vahvistetaan edistämällä eri toimijoiden yhteistyötä ja verkottumista. Ihmisten osallistumismahdollisuuksia parannetaan kannustamalla ja kanavia kehittämällä.

Kylien identiteettiä vahvistetaan ja metropolimaaseudun monipuolisuutta edistetään. Maaseudulla ja saaristolla on tärkeä rooli kulttuuriperinnön säilyttämisessä. Etenkin yleishyödyllisten investointien tukeminen koetaan tärkeiksi. Monikulttuurisuuteen ja erilaisuuden hyödyntämiseen panostetaan. Asukkaiden hyvinvointia edistetään myös kiinnittämällä huomiota henkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin.

Yhteensovitus ja työnjako

Uudenmaan maaseutuohjelman toimeenpanon ohjausta ja seuranta varten MYR maaseutujaoston toiminta on ollut toimivaa. Ohjelmakaudella 2014–2020 pyritään jatkamaan hyvää käytäntöä ja perustetaan MYR maaseutujaosto tai vastaavanlainen ohjelman toimeenpanoa seuraava ja ohjaava yhteistyöryhmä. Ryhmään kutsutaan mukaan kattava edustus koko alueen maaseudun kehittämisen avaintahoista ja he saavat päävastuun ohjelman sisällön ohjaamisesta. Jaoston tehtävänä on, ohjelman etenemisen seuraamisen lisäksi, tuoda kentän näkemykset ja toiveet ELY-keskuksen tietoon ja edesauttaa yhteensovitusta osallistuvien tahojen toimien kanssa.

Uudenmaan ELY-keskuksen alueella on ohjelmakaudella 2007–2013 toiminut 5 Leader toimintaryhmää. Uudenmaan ELY-keskus on hallinnoinut näistä kolmea; Ykkösakseli ry, Maaseudun kehittämissyhdystys SILMU ry ja Pomoväst rf. Kolmen toimintaryhmän toiminta-alue on kattanut osittain myös Varsinais-Suomen (Ykkösakseli), Hämeen (EMO ry) ja Kaakkois-Suomen (Sepra ry) ELY-keskusten aluetta. Työnjako Uudenmaan ELY-keskuksen ja toimintaryhmien välillä on ollut selkeää ja toiminut hyvin, joten on tarkoituksenmukaista jatkaa hyvää käytäntöä. Paikalliset toimintaryhmät kantavat päävastuun paikallisten kehittämistarpeiden määrittelystä, tarvittavien kehittämistoimenpiteiden valinnasta, sekä niiden käytännön toteutuksesta. Toimintaryhmien tehtävänä on rahoittaa paikalliset, omalle alueelleen kohdistuvat hankkeet, kun taas ELY hoitaa pääsääntöisesti laajoja, mieluiten koko Uudenmaan aluetta hyödyntäviä kokonaisuuksia. Toimintaryhmät ja ELY-keskus yhteen sovittavat maaseutuohjelman rahoitusta koskevat rahoituslinjaukset. Ne vahvistetaan ohjelman seurantar ryhmässä ja niitä noudatetaan koko Uudenmaan alueella. Usean ELY-keskuksen alueella toimivien toimintaryhmien linjaukset yhteen sovitaan myös naapuri-ELY-keskuksen kanssa. Rahoituslinjauksia voidaan tarpeen vaatiessa muuttaa rahoituskauden aikana.

Uudenmaan maaseutuohjelman toimenpiteet yhteen sovitaan EAKR, ESR ja EMKR-osarahoitettujen ohjelmien kanssa. Tärkeintä eri ohjelmien välisessä yhteensovittamisessa on sujuva ja avoin tiedonvaihto. ELY-keskuksen ohjelmavastaavat osallistuvat uudenmaan maaseutuohjelman valmisteluun ja heidät kutsutaan mukaan ohjelman yhteistyöryhmään.

Etenkin energiatehokkuus, hoiva-ala, matkailu ja ympäristöasiat ovat kaikissa rahastoissa yhteisiä teemoja. Rahoituksen yhteensovittamista ja rahoituksen kohdentamista helpotetaan yhteishauilla ja teemakohtaisilla valmistelutiimeillä. Kaikki Uudenmaan ELY-keskuksen yritysrahoitus hoidetaan samassa yksikössä, joten yhteensovittaminen kansallisen yritysten kehittämisavustuksen ja valmistelurahoituksen kanssa voidaan hoitaa myös hakijakohtaisesti yhteisillä palavereilla ja tiedonvaihdoilla.

Strategian valmisteluprosessi

Uudenmaan maaseudun kehittämisstrategian valmistelussa on pyritty kuulemaan laajaa toimijakenttää ja yhteen sovittamaan tavoitteita olemassa olevien alueellisten ja valtakunnallisten strategioiden ja ohjelmien kanssa. Strategian pohjana on käytetty Laurea ammattikorkeakoulun toteuttaman Nykytilan arviointihankkeen raporttia, jossa on selvitetty Uudenmaan maaseudun nykytilaa ja maaseututoimijoiden tahtotilaa ja kehitysnäkemyksiä. Kehittämisteemoja on selvitetty myös Capfulin järjestämässä maaseudun alueellisessa tulevaisuustyöpajassa ja Uudenmaan skenaariot 2040 workshopissa. Strategiaa on valmisteltu yhdessä maaseutujaoston ja toimintaryhmien kanssa. Maaseutujaostoon on kutsuttu valmistelun ajaksi myös ESR-, EAKR-, EMKR-ohjelmien ELY-keskusvastaavat ohjelmien yhteensovituksen varmistamiseksi. Etelä-Suomen ELY-keskukset ja Maakuntaliitot tapasivat myös yhteensovittamistilaisuudessa Helsingissä, jossa neuvoteltiin EU-ohjelmien valmistelusta ja yhteen sovittelusta.

Maaseutuverkosto, ELY-keskus, Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä ja Uudenmaan Ely-keskus järjestivät 11.5.2012 maaseudun kehittämisen tulevaisuustyöpajan Helsingissä. Tätä tulevaisuustyöpajaa varten Capful Oy laati sähköisen kyselyn uusmaalaisille maaseututoimijoille (47 vastausta). Tulevaisuustyöpajassa käsiteltiin Uudenmaan maaseudun keskeisiä kehittämis-teemoja, jotka olivat nousseet kyselyssä esiin.

21.5.–3.6.2012 välisenä aikana toteutettiin kaksikielinen sähköinen kysely (144 vastausta). Kysely lähetettiin laajalle joukolle Uudenmaan maaseudun asukkaita ja toimijoita, kuten vapaa-ajan asukkaille, yrittäjille, yhdistyksille ja kuntien edustajille. Kyselyn avulla selvitettiin Uudenmaan maaseudun erityispiirteitä ja nykytilaa sekä kerättiin mielipiteitä siitä, miten ja millä perusteilla maaseudun kehittämisresurssit tulisi tulevaisuudessa jakaa.

Tulevaisuustyöpajan sekä sähköisten kyselyjen vastausten perusteella valittiin kuusi teemaa, joista kerättiin asiantuntijoiden lausuntoja kesä-elokuussa 2012. Osa lausunnoista koottiin teematyöpajoissa, asiantuntijakokouksissa ja osa puhelinhaastatteluihin. Lopulliset teemat päätettiin maaseutujaoston kokouksessa 11.6.2012.

Uudenmaan maaseudun kehittämisen nykytilan arviointihankkeessa toteutettiin myös uudenmaan kuntien sekä uusyrityskeskusten ja kehitysyhtiöiden kuulemiskierros puhelinhaastatteluin. Kuulemiskierrokselle osallistui Vantaata lukuun ottamatta jokaisen uudenmaan kunnan edustaja (kunnanjohtaja tai elinkeinojohtaja) sekä uusyrityskeskusten ja kehitysyhtiöiden edustajia.

Syyskuussa ELY-keskus järjesti maatalouden ilmasto-foorumin, johon oli kutsuttu ELYn eri vastuualueiden edustajien lisäksi alan asiantuntijoita ja sidosryhmien edustajia. Tilaisuudessa pohdittiin ilmaston muutoksen vaikutuksia, sopeutumismahdollisuuksia ja hillitsemiskeinoja maatalan näkökulmasta.